

Latvijas Republikas tiesībsargs

Baznīcas iela 25, Rīga, LV-1010, tālr.: 67686768, e-pasts: tiesibsargs@tiesibsargs.lv, www.tiesibsargs.lv

Rīgā

27.07.2026.

Nr. 1-12/18

Nodibinājumam "Fonds Grašu bērnu ciemats"
grasufonds@gmail.com

Nodibinājuma "CARITAS LATVIJA"
valdes priekšsēdētājam Inesei Šveklei
inese.svekle@caritas.lv

Ziņojums par bērnu tiesību ievērošanu Grašu bērnu ciematā

Tiesībsarga biroja darbinieki 2026. gada 8. jūlijā veica iepriekš nepieteiktu vizīti Grašu bērnu ciematā, turpmāk – Ciemats, kas atrodas Grašu pilī, Cesvaines pagastā, Madonas novadā, LV – 4871. Vizītes mērķis bija bērnu tiesību ievērošanas pārbaude Ciematā, īpašu uzmanību pievēršot bērnu dzīves apstākļiem, nodrošinājumam ar pamatvajadzībām, kā arī bērnu tiesību praktiskai ievērošanai ikdienā.

Ciemats ir izveidots kā nodibinājuma "Caritas Latvija" struktūrvienība. Ciemata vadītāja Sandra Stade pilda bērnu likumiskā pārstāvja funkcijas¹ (vizītes laikā Ciemata vadītāja bija atvaļinājumā). Ciemats nodrošina ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas pakalpojumu bērniem, kuri palikuši bez vecāku gādības. Ciematā uzturas 34 bērni vecumā no 3 līdz 18 gadiem. Vizītes dienā Ciematā atradās 11 bērni, pārējie bija vasaras nometnēs vai viesģimenēs. Ciemata administrācijas telpas atrodas atsevišķā ēkā un ir fiziski nošķirtas no ēkām, kurās dzīvo bērni.

Ciematā ievietotie bērni ir no dažādām Latvijas pašvaldībām, tostarp Rīgas, Salaspils, Ogres un Jelgavas pašvaldībām.

¹ Atbilstoši Bērntiesu likuma 35. panta otrajai daļai ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijā ievietota bērna aizbildņa pienākumus pilda šīs institūcijas vadītājs.

Vizītes laikā Tiesībsarga biroja darbinieki aplūkoja telpas, kurās izmitināti bērni, skatīja bērnu lietas, tostarp individuālos sociālās aprūpes un rehabilitācijas plānus, darba pārskatus, kuros uzskaitītas visas ar bērniem saistītās darbības, kā arī veica pārrunas ar sociālo darbinieci Edīti Smoļinu. Tiesībsarga biroja darbinieki veica tiešas sarunas ar Ciematā dzīvojošajiem bērniem, kuri vizītes laikā atradās uz vietas, lai noskaidrotu bērnu viedokli un subjektīvo vērtējumu par dzīves apstākļiem, savstarpējām attiecībām un pašsajūtu Ciematā.

Vienlaikus pozitīvi atzīmējama Ciemata atbildīgā pieeja dokumentācijas sakārtošanā. Ciemats pārskatāmi atspoguļo visas ar bērnu veiktās darbības gada ietvaros, tostarp par ārsta apmeklējumiem, ekskursijām, komunikāciju ar bērna tuviniekiem, dalību vasaras nometnēs. Tāpat arī katrs bērns paraksta savu individuālo sociālās aprūpes un rehabilitācijas plānu, tādējādi veicinot bērna līdzdalību.

Ņemot vērā minēto, ziņojumā ietvertais situācijas izvērtējums pamatots ar iegūto dokumentu analīzi, Ciemata darbinieku sniegto informāciju un skaidrojumiem, kā arī uz bērnu sniegto viedokli.

1. Bērnu izmitināšana un dzīves apstākļi

Ciematā bērni dzīvo četrās mājās “Kļavas”, “Ozoliņi”, “Ošlejas” un “Sudraba vītoli”. Vasarā bērni apdzīvo tikai divas mājas, jo daļa Ciemata darbinieku ir atvaļinājumā un daļa bērnu ir prombūtnē. Tiesībsarga biroja darbinieki aplūkoja divas no četrām mājām (“Ozoliņi” un “Sudraba vītoli”), kurās vizītes laikā atradās bērni. Katrā mājā ir divi stāvi. Pirmajā stāvā ir plaša virtuve, koplietošanas telpa, vannas istaba un bērnu istabas. Arī otrajā stāvā ir bērnu istabas. Pozitīvi atzīmējams, ka katra māja vizuāli izskatās kā parasta dzīvojama māja un neatgādina iestādi. Guļamistabas, vannas istabas, virtuves un pārējās telpas vizuāli ir labā stāvoklī. Ciemata teritorijā bērniem ir pieejamas dažādas aktivitātes, tostarp bērnu laukumi, peldvieta un aktivitāšu māja. Minētais ir vērtējams pozitīvi un atbilst bērna labāko interešu principam.

1.1. Bērnu istabas

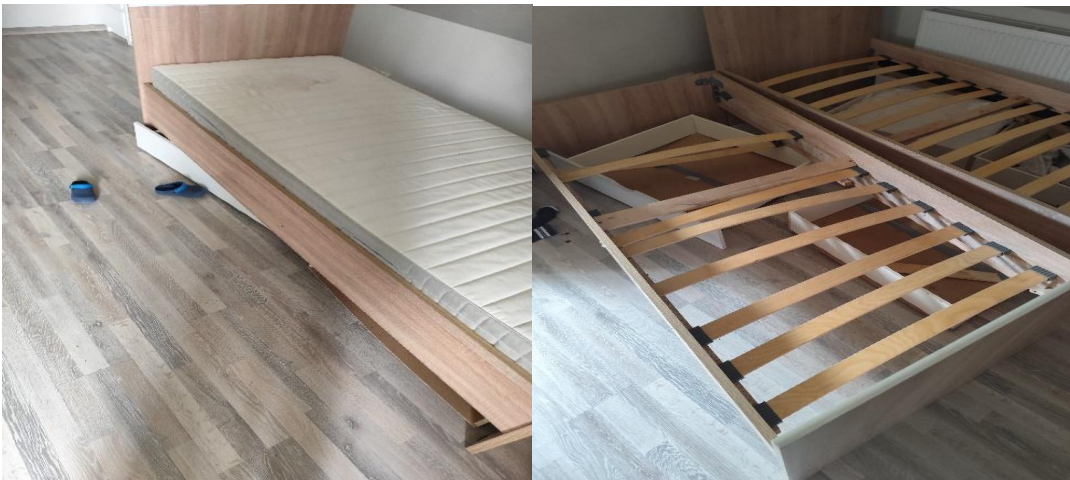
Bērnu istabas ir individuāli iekārtotas. Katrā no tām izmantoti atšķirīgi dekoratīvie elementi, mēbeles un gultas veļa. Bērnu istabu iekārtojumā nav novērota vienotu un identisku interjera elementu izmantošana. Īpaši atzīmējama bērnu aktīva iesaiste savu dzīvojamo telpu iekārtošanā ar zīmējumiem, gleznām un citiem radošiem darbiem. Minētais apliecina, ka tiek ņemts vērā bērnu viedoklis un bērniem ir iespēja iekārtot savu istabu atbilstoši individuālajām vēlmēm un vajadzībām.

Tomēr vizītes laikā tika konstatēts, ka istabās, kurās dzīvo divi bērni, ir tikai viens rakstāmgalds. Minētais neatbilst normatīvo aktu prasībām. Atbilstoši Ministru kabineta 2017. gada 13. jūnija noteikumu Nr. 338 "Prasības sociālo pakalpojumu sniedzējiem" 31.3. apakšpunktā noteiktajām prasībām bērnu ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijas pakalpojuma sniedzējam, lai sekmētu izglītības ieguvu, jānodrošina piemērota individuāla vieta mājasdarbu veikšanai. Katram bērnam ir nepieciešams personīgais rakstāmgalds, kas būtu piemērots gan mājasdarbu veikšanai, gan brīvā laika aktivitātēm. Pretējā gadījumā rodas situācija, ka tikai dažiem bērniem ir pieejami rakstāmgaldi, savukārt pārējiem ir jāgaida, līdz rakstāmgalds atbrīvosies, vai jāpielāgojas apstākļiem un jāpilda mājasdarbi tam nepiemērotā vietā.

Vizītes laikā tika secināts, ka bērnu istabas ir glīti iekārtotas, tīras un sakoptas. Tomēr tika konstatēts, ka vairākās bērnu istabās ir salauztas gultas. Atbilstoši bērna labākajām interesēm minētie apstākļi būtu jānovērš un bojātās gultas jāsalabo pēc iespējas īsākā laikā, lai nodrošinātu bērniem drošu un mājīgu vidi.

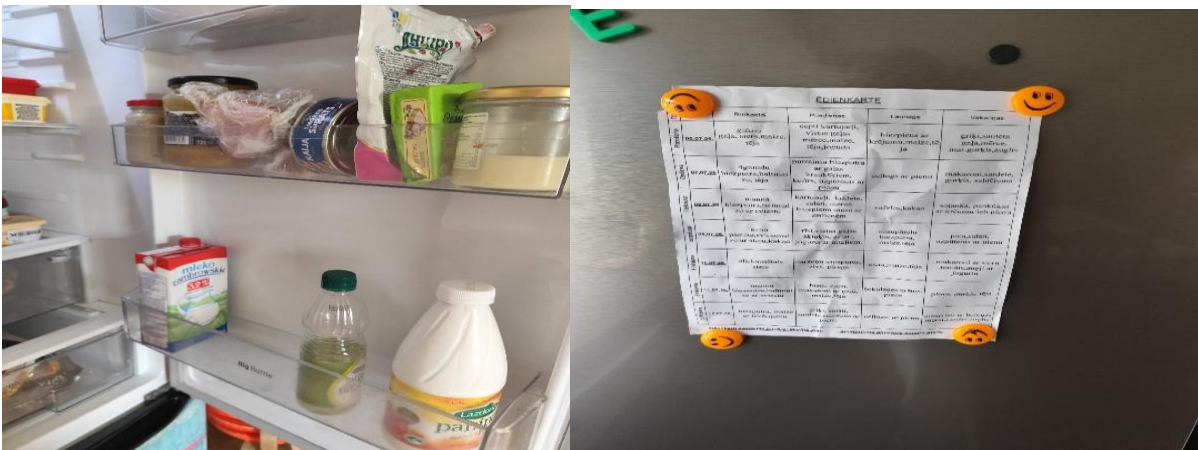

1.2. Virtuves un koplietošanas telpas

Virtuves ir glīti iekārtotas, ir pieejama dažāda sadzīves tehnika un aprīkojums. Tomēr vizītes laikā tika noskaidrots, ka virtuvē praktiski netiek ikdienā gatavots ēdiens.

Saskaņā ar sociālās darbinieces sniegto informāciju Ciematā tiek piegādāti jau pagatavoti pamatēdieni no Grašu pils. Katrā mājā ir pieejama ēdienkarte, kurā norādīts, kādi ēdieni paredzēti brokastīm, pusdienām, launagam un vakariņām (nedēļas plāns). Šāda pieeja ir vērtējama negatīvi un palielina institucionālo raksturu, jo tādējādi netiek nodrošināta ģimeniskai videi pietuvināta aprūpe un netiek veicinātas bērnu prasmes pārtikas produktu iegādē, ēdiena pagatavošanā, budžeta plānošanā un ēdienreižu organizēšanā.

Saskaņā ar Ministru kabineta 2017. gada 13. jūnija noteikumu Nr. 338 "Prasības sociālo pakalpojumu sniedzējiem" 30.2. apakšpunktu, lai nodrošinātu apstākļus aprūpē esoša bērna vispusīgai attīstībai, bērnu aprūpes institūcija organizē darbinieku darbu un aprūpē esošo bērnu ikdienas ritmu, kas iespējami tuvināts dzīvei ģimenē. Ģimeniskai videi pietuvinātā pakalpojumā bērnu ikdienai ir jārisinās līdzīgi, kā tas notiek ģimenē, tostarp tiek gatavots ēdiens.

Atbilstoši Ministru kabineta 2017. gada 13. jūnija noteikumu Nr. 338 "Prasības sociālo pakalpojumu sniedzējiem" 32.1.1. un 32.1.2. apakšpunktos noteiktajām prasībām bērnu ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijas pakalpojuma sniedzējam jānodrošina aprūpē

esošajiem bērniem iespēja apgūt personiskās naudas izlietojuma plānošanas, iepirkšanās, ēdiena gatavošanas un galda kultūras iemaņas.

Ēdiena gatavošanai jānotiek uz vietas, izmantojot sadzīves tehniku un aprīkojumu, kas ir līdzīgs tam, kāds ir ģimenēs. Šāda pieeja veicina bērna ikdienas dzīves prasmju attīstību, nodrošina veselīgu uzturu un rada mājīgu, drošu atmosfēru. Iespējamā elastība, kas ļauj bērniem un audzinātājiem izvēlēties maltītes atkarībā no aktuālajām vēlmēm, sezonāli pieejamajiem produktiem vai pašsajūtas, būtiski veicina mājīgas atmosfēras radīšanu. Turklāt ēdiena gatavošana, izmantojot pieejamos produktus, attīsta bērnos praktiskās saimniekošanas iemaņas.

Vizītes laikā tika konstatēts, ka Ciemata rīcībā nav pietiekami daudz pārtikas produktu, kas būtu pieejami bērniem ārpus noteiktajām ēdienreizēm. Atbilstoši sociālās darbinieces norādēm bērniem tiek nodrošināta brīva un neierobežota piekļuve pārtikas produktiem, kas atrodas ledusskapī. Tomēr uz vietas esošo pārtikas produktus klāsts bija minimāls. Pilnvērtīga ēdiena pagatavošana ārpus noteiktajām ēdienreizēm no pieejamajiem produktiem ir būtiski ierobežota.

Koplietošanas telpā bērniem ir atpūtas zona ar televizoru, dīvāniem, grāmatām, galda spēlēm un citām lietām, kas var tikt izmantotas brīvā laika pavadīšanai.

1.3. Vannas istabas

Vannas istabas vizuāli ir labā stāvoklī, sakoptas, tīras un aprīkotas atbilstoši bērnu ikdienas vajadzībām. Katram bērnam ir nodrošināti individuāli personīgās higiēnas piederumi.

Rekomendācijas:

- 1) **aicinu Ciematu** nodrošināt, ka tiek pilnībā ievērotas normatīvo aktu prasības attiecībā uz individuālu vietu mājasdarbu veikšanai pieejamību atbilstoši Ciematā esošo bērnu skaitam;
- 2) **aicinu Ciematu** salabot salauztās mēbeles bērnu istabās;
- 3) **aicinu Ciematu** pārskatīt jau pagatavotu ēdienu piegādes praksi, to aizstājot ar ģimeniskai videi pietuvinātu pieeju, kas attīstītu bērnu prasmes iegādāties pārtikas produktus, gatavot ēdienu, plānot budžetu un organizēt patstāvīgu dzīvi;
- 4) **aicinu Ciematu** nodrošināt pietiekamu un daudzveidīgu pārtikas produktu klāstu, kas būtu brīvi pieejams bērniem ārpus noteiktajām ēdienreizēm.

2. Finansējums bērnu pamatvajadzību nodrošināšanai

Saskaņā ar Ciemata vadītājas Sandras Stades sniegto informāciju viena bērna uzturēšanās izmaksas veido 72 EUR dienā, no kuriem 7 EUR ir paredzēti ēdienam.

Atbilstoši Ciemata vadītājas sniegtajai informācijai apģērbu budžets visiem bērniem (vidēji 30 bērni) 2025. gadā bijis 8 500 EUR. Apģērbu un apavu iegādei Ciemata darbinieki brauc kopā ar bērniem uz Madonu, un drēbes tiek izvēlētas tādas, kādas bērniem pašiem patīk. Šāda pieeja ir vērtējama kā atbilstoša bērnu tiesībām. Vizītes laikā Tiesībsarga biroja darbinieki sarunās ar bērniem noskaidroja, ka viņi ir apmierināti ar apģērba iegādes kārtību, jo katram ir iespēja pašam izvēlēties sev apģērbu.

Tomēr jānorāda, ka pašreizējais finansējums - 8 500 EUR gadā 30 bērniem (aptuveni 283 EUR uz vienu bērnu gadā) – var būt nepietiekams. Lai gan sūdzības no Ciemata bērniem nav saņemtas, tomēr būtu lietderīgi regulāri pārskatīt piešķirtā finansējuma apmēru atbilstoši inflācijai. Tas nodrošinātu Ciemata bērniem iespēju izvēlēties kvalitatīvāku apģērbu, neaprobežojoties ar zemu cenu piedāvājumiem. Vienlaikus ir būtiski mazināt sociālās stigmas risku un ļaut bērniem, kuri aug ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijā, justies līdzvērtīgi saviem vienaudžiem.

Rekomendācija: aicinu Ciematu regulāri pārskatīt finansējuma apmēru, kas paredzēts apģērbu iegādei.

3. Izglītība un brīvā laika pavadīšanas iespējas

Ciemata bērni iegūst izglītību Cesvaines vidusskolā, Madonas Valsts ģimnāzijā, Liezēres, Kusas un Dzelzavas Pakalnu pamatskolās. Viens bērns mācās Rīgas Tūrisma un radošās industrijas tehnikumā un nakšņo dienesta viesnīcā.

Sociālā darbiniece informēja, ka visi Ciemata bērni apmeklē izglītības iestādes un sistemātiski skolas kavējumi nav konstatēti. Vienlaikus sarunas laikā tika akcentēts, ka viena no Ciemata problēmām ir bērnu neatļautā prombūtne, kas atsevišķos gadījumos izraisa skolas kavējumus.

Bērna, kurš atrodas ārpusģimenes aprūpē, tiesību aizsardzība, sociālā rehabilitācija un uzvedības korekcija ir vairāku institūciju kopīga atbildība. Bērnu tiesību aizsardzības likuma 67. panta pirmā daļa noteic, ka par bērna tiesību aizsardzību atbild pašvaldība pēc bērna dzīvesvietas, savukārt šā panta ceturtnā daļa paredz, ka laikā, kamēr bērns atrodas ārpusģimenes aprūpē, viņa dzīvesvieta saglabājas tās pašvaldības administratīvajā teritorijā, kura pieņēmusi attiecīgo lēmumu. Līdz ar to bērna atrašanās citas pašvaldības teritorijā neatbrīvo sākotnēji atbildīgo pašvaldību no pienākuma uzraudzīt bērna situāciju, koordinēt nepieciešamo atbalstu un nodrošināt bērna tiesību aizsardzību.

Šo pienākumu konkretizē Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likuma 12. panta 2.³ daļa, kas nosaka pašvaldības sociālā dienesta pienākumu regulāri sniegt bāriņtiesai un ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijai informāciju par veikto sociālo darbu, lai sekmētu bērna atgriešanos ģimenē. Tas apliecina, ka pašvaldībai ir pienākums aktīvi sekot bērna situācijai arī pēc viņa ievietošanas ārpusģimenes aprūpē.

Savukārt situācijās, kad bērna uzvedībā konstatējamas pazīmes, kas var novest pie regulāriem skolas kavējumiem, klaiņošanas vai citas prettiesiskas rīcības, pašvaldībai ir pienākums īstenot Bērnu tiesību aizsardzības likuma 58. pantā paredzēto likumpārkāpumu profilakses darbu. Šī pienākuma izpilde paredz savlaicīgu riska situāciju identificēšanu, nepieciešamā atbalsta organizēšanu un starpinstitucionālu sadarbību, lai novērstu bērna sociālās atstumtības un riskantas uzvedības nostiprināšanos.

Atbilstoši Ministru kabineta 2017. gada 12. septembra noteikumu Nr. 545 "Noteikumi par institūciju sadarbību bērnu tiesību aizsardzībā" 2. punktam bērnu tiesību aizsardzības jautājumi risināmi institūciju sadarbības grupā, savukārt šo noteikumu 8.1. apakšpunkts noteic, ka sadarbības grupa izskata individuālus gadījumus, kuros nepieciešama vairāku institūciju koordinēta rīcība un situāciju nav iespējams efektīvi atrisināt vienas institūcijas ietvaros.

Tātad bērna uzvedības problēmu risināšana ārpusģimenes aprūpē nav tikai ārpusģimenes aprūpes pakalpojuma sniedzēja atbildība. Normatīvais regulējums paredz, ka šādu situāciju risināšanai nepieciešama aktīva atbildīgās pašvaldības iesaiste, savlaicīga Bērnu tiesību aizsardzības likuma 58. pantā paredzēto preventīvo pasākumu īstenošana un koordinēta starpinstitucionālā sadarbība. Tādēļ Ciematam, konstatējot bērna uzvedības riskus, ir pienākums ne tikai īstenot ikdienas audzināšanas pasākumus, bet arī savlaicīgi informēt atbildīgās institūcijas un iniciēt nepieciešamo palīdzības sniegšanu bērnam.

Tiesībsarga birojs atzinīgi vērtē Ciemata nodrošinātās iespējas bērniem apmeklēt arī maksas nometnes, kas nodrošina Ciemata bērniem iespēju lietderīgi pavadīt brīvo laiku, kā arī piedalīties dažādās izglītojošās, radošās un attīstošās aktivitātēs. Ciemata bērni apmeklē vasaras, sporta un deju nometnes, tostarp Sporta nometne Mētrienā, deju nometne "Solis vasarā", Ērgļa Spārni, SapņoTava Kids, Smeceres sila biatlona nometne.

Rekomendācija: aicinu **Ciemata vadību** sadarbībā ar pašvaldību, kuras bāriņtiesa ir pieņēmusi lēmumu par ārpusģimenes aprūpes nodrošināšanu bērnam, un citām kompetentajām institūcijām nodrošināt savlaicīgu rīcību bērnu neatļautas prombūtnes gadījumos, tostarp nepieciešamības gadījumā izstrādājot individuālus atbalsta un rīcības plānus, lai novērstu atkārtotus skolas kavējumus, mazinātu klaiņošanas risku un veicinātu regulāru bērnu dalību izglītības procesā.

4. Veselības aprūpe

Vizītes laikā izvērtēta bērnu veselības aprūpes organizēšana Ciematā, tostarp piekļuve primārajiem un specializētajiem veselības aprūpes pakalpojumiem.

Ciemats nodrošina, ka bērnam, uzsākot uzturēšanos Ciematā, tiek nodrošināta reģistrācija pie ģimenes ārsta un veikts sākotnējais veselības stāvokļa izvērtējums, lai noteiktu nepieciešamos ārstniecības un rehabilitācijas pasākumus. Vizītes laikā noskaidrots, ka visiem bērniem ir viens ģimenes ārsts, kura prakse atrodas Madonā. Sociālā darbiniece informēja, ka Ciematam ir laba komunikācija ar ģimenes ārstu.

Par ikdienas veselības aprūpi atbild Ciemata sociālais rehabilitētājs, kurš organizē bērnu vizītes pie ārstniecības personām un seko līdzi viņu veselības stāvoklim. Vizītes laikā sociālā darbiniece norādīja uz nepieciešamību nodrošināt regulāru zāļu lietošanu konkrētam bērnam, kuram konstatēts hepatīts B.

Bērni tiek regulāri vesti pie zobārsta, nepieciešamības gadījumā tiek veikta arī breķešu uzlikšana. Papildu speciālistu, tostarp psihiatra, narkologa un citu ārstu, konsultācijas bērniem tiek nodrošinātas Strenčos, Rīgā, Valmierā un Jēkabpilī.

Vizītes laikā noskaidrots, ka Ciematā reizi nedēļā ir pieejams psihologs un bērni tiek aicināti apmeklēt psihologa konsultācijas. Lielākā daļa Ciemata bērnu izmantojot psihologa konsultācijas.

5. Sakaru līdzekļu nodrošināšana

Vizītes laikā tika noskaidrots, ka bērniem telefonsakaru izdevumi netiek segti no Ciemata budžeta, un bērniem tie ir jāapmaksā pašiem, izmantojot piešķirto kabatas naudu. Praktiski tas nozīmē, ja

bērnam nav pietiekamu līdzekļu SIM kartes vai sakaru apmaksai, bērns faktiski kļūst nerasniedzams, kas rada būtiskus riskus viņa drošībai un labklājībai.

Šāda prakse, kurā bērnu sasniedzamība ir atkarīga no viņu personīgajiem finanšu līdzekļiem, nav uzskatāma par atbilstošu bērna labāko interešu principam. Iestādes vadītājam vai viņas pilnvarotai personai kā bērnu aizbildnim ir jānodrošina nepārtraukta iespēja sazināties ar bērnu, kā arī bērnam ir jābūt iespējai jebkurā laikā sazināties ar aizbildni. Ciemata vadībai ir jābūt iespējai pārliecināties par bērna drošību un labsajūtu, savukārt bērnam – nekavējoties sazināties ar aizbildni, ja rodas šāda nepieciešamība.

Vienlaikus atbilstoši Ministru kabineta 2017. gada 13. jūnija noteikumu Nr. 338 "Prasības sociālo pakalpojumu sniedzējiem" 30.5. apakšpunktā noteiktajām prasībām bērnu ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijas pakalpojuma sniedzējam jānodrošina saskarsmes iespējas ar vienaudžiem, vecākiem, brāļiem (pusbrāļiem), māsām (pusmāsām), vecvecākiem, kā arī citām personām, ar kurām aprūpē esošais bērns ilgu laiku ir dzīvojis nedalītā mājsaimniecībā, un atbalsta personām bērnu aprūpes institūcijā un ārpus tās. Saskarsmes jēdziens ietver sevī arī telefonsarunas.

Rekomendācija: aicinu Ciematu izvērtēt iespēju nodrošināt Ciemata bērniem nepārtrauktu sasniedzamību pa tālruni, paredzot un sedzot telefonsakaru izdevumus no Ciemata budžeta līdzekļiem.

Par sniegto rekomendāciju izpildi un plānotajām aktivitātēm to izpildei lūdzu informēt **līdz 2026. gada 31. augustam.**

Pateicos par vizītes laikā sniegto informāciju un sadarbību ar Tiesībsarga biroja darbiniekiem!

Ar cieņu

tiesībsardze

Karina Palkova